

innen s egy sínen túli univerzummá a marosvásárhelyi éjszakát, egyik végen a bakterház nyüzsgő, meleg fényben úszó népével, a másikon egy háttal telefonáló férfi hidegebbre fényelt mikrovilágával. Persze még mindig nem olyan végletes keresetlenséggel, komponálatlan figyelemmel állunk szemben, mint mondjuk a Szilágyi komplementerének tekinthető Wolfgang Tillmans a hétköznapi jelentéktelen tárgyait, törmelékeit dokumentáló pillanatképein,⁴ de határozottan felrizza a kiállítást ez a szakasz.

A válogatás jól eltalált ritmusváltásai a rég látott vendég beszámolójának természetes hullámzását idézik: hol elejt egy témát a fotós, hol újra felkapja azt, mintha csak egy-egy kérdésre válaszolna, vagy épp hirtelen eszébe jutna valami, elhalkul, elgondolkodik, semmit nem akar kihagyni. És mire kilép a galéria ajtaján a látogató, már várja is a viszontlátást, reméljük, ismét lesz rá hely és alkalom pár év múlva.

4 <http://tillmans.co.uk/>

SZILÁGYI LENKE
Kangerlussuaq, Grönland, 2009, fotó

SZILÁGYI LENKE
Vasúti átjáró, 2008, fotó

SZILÁGYI LENKE
Cím nélkül, 2007, fotó

Szerepek

Ember Sárival* beszélget Gadó Flóra

☘ **Gadó Flóra:** *Hogyan döntöttél a fotó mellett?*

☘ **Ember Sári:** Klasszikus értelemben vett képzőművésznek valószínűleg nem mertem volna jelentkezni 18 évesen. Nem tudtam, hogyha elkezdek fotót tanulni, az oda vezet később, hogy fotósként mint képzőművész tekinthetek majd magamra. Nálunk a családban mindenkinek volt egy „konkrét technikája”, esz-köze, amit tudott használni. A fotó is egy ilyen konkrét technika: megtanulható, biztonságot ad. Amúgy a fotó és az építészet között vacilláltam, és nagyon örülök, hogy végül az előbbi mellett döntöttem, miközben az is fontos, hogy most más anyagokat, technikákat is kipróbálok.

☘ **GF:** *A fotó mellett más médiumokat is használsz: a fotót, a kollázst, az akvarellt és az agyag objektet egyenrangúnak tekinted.*

☘ **ES:** Így igaz. Azért is kezdtem el más médiumokkal kísérletezni, mert a fotónak van egy nagy korlátja: ha nincs meg a rögzíteni vágyott dolog a valóságban vagy nem tudod „beállítani”, akkor az a kép nem lesz meg. Persze a varázsát is ez adja, de felszabadító érzés más ritmusban kísérletezni. Amikor elkattintod a fényképezőgépet, akkor az a kép már (meg)van, a negatívot pedig nem dobom ki, egyszóval nagyon sok rossz képet is őrzök. De rossz kollázst, azt nem, mivel ha nem tetszik, akkor ráragasztok valamit, átalakítom, vagy hagyom egy ideig és később átfótom. Legtöbbjük fotók előtanulmányaiként készül, a folyamat részét képezik, de később nem lesz mindegyikből fotó, mert kiderül, hogy jobbakkollázsként. De mégis, a kollázsok számomra egyfajta „papír-fotók”.

☘ **GF:** *Braziliában születted. Miért mentél oda vissza a tanulmányaid után 2013 és 2015 között? Mi volt számodra a legfontosabb az ott eltöltött idő alatt?*

☘ **ES:** Azért mentem ki, mert szerettem volna megtanulni portugálul, illetve megismerni azt a helyet, ahol születtem, és ugyanakkor szerettem volna hosszabb időt eltölteni egy kinti emigráns magyarokból álló közösséggel is. Erre jó apropó volt egy 3 hónapos São Paulo-i képzőművészeti rezidencia program (Casa Tomada),¹ amire sikeresen pályáztam. Nem azért mentem oda, mint mostanában egyre több külföldi, hogy „meghódítsam” az országot, karriert építsek és eladjak, hanem azért, hogy megismerjem a szülőföldemet. Emiatt aztán könnyen befogadtak: a brazilok számára, aki ott született, az brazil. Aztán tényleg megtanultam portugálul, és sok időt töltöttem a magyar csapattal is. Összességében nekem Brazília maga volt a szabadság, már a közegváltás is nagyon felszabadító volt. Persze ehhez nem kellett volna odáig utaznom, ez akár itthon is megtörténhetett volna, de kint éreztem rá arra, hogy mennyire fontos egy új közeg és milyen ereje lehet egy ilyen lüktető szcénának. A brazil képzőművészeti életben mindenki mindenkit ismer és sok időt is töltenek együtt. Különösen fontos élmény volt számomra, hogy az általam megismert nagy brazil művészekkel is ebben a személyes légkörben találkozhattam.² Ez a közeg egyben nagyon nyitott is: a művészek bátran mutatnak be folyamatban lévő munkákat, kísérleteket, hirtelen ötleteket is. Ha egy festő egyszer csak egy installációval áll elő, nem mondják ki rá automatikusan, hogy ő akkor innentől kezdve „installáció-művész”, hanem megmarad számára a műfajok közötti laza átjárás lehetősége.

☘ **GF:** *Hogy láttál neki a munkának és min kezdted el először Braziliában dolgozni?*

☘ **ES:** Az első nagy felütés az volt, hogy a rezidenciaprogram után lehetőséget kaptam arra, hogy legyen saját műtermem egy akkor induló programban, a Tofiq House-ban.³ Lett egy hely, amely csak arra volt, hogy dolgozzak. Ez egyszerűen hangzik, de tényleg nagyon fontos volt. Itt kezdem el a fotókhoz kollázs-terveket

1 <http://www.casatomada.com.br/>

2 Pl.: Paulo Monteiro, Paulo Pasta, Jac Leirner, Tunga.

3 <http://myartguides.com/art-spaces/non-profit/tofiq-house/>

* Ember Sári 1985-ben született São Paulo-ban, jelenleg Budapesten él és dolgozik. 2009-ben diplomázott a MOME Fotó szakán. 2016-ban Derkovits Gyula ösztöndíjban részesült., <http://embersari.hu/>

készíteni, és közben a városban és otthon tájképeket, csendéleteket, portrékat fotóztam. Ebből az anyagból lett az ottlétem végén az önálló kiállításom a WARM São Paulóban.⁴

A másik ott készült munkám az *Em Casa* (2013) arról a házról és annak tulajdonosáról, Alinkáról készült, ahol laktam, ahova három hónapra mentem és végül két évig maradhattam. Kiindulópontom az az élmény volt, hogy bár elvileg vendég voltam, egy idő után már mégiscsak az otthonommá vált a ház, hiszen nem lehettem vendég hónapokig, évekig. Izgalmas volt megfigyelni, hogyan formálódik a viszonyom a házhoz: hol van a határ aközött, amit megtehetek és amit már nem. Ha vendég vagyok, akkor Alinka (a házigazda) azt mondhatja egy bútor áthelyezésére, hogy jó ötlet, de ha már otthon érzem magam, akkor lehet őszinte velem és jelezheti, hogy ez egy szörnyű elképzelés. Kérdés, hogy mikor kezdek el én is alakítani ezt a rendszert...

Alinka 56-os magyar emigráns, így a ház egy magyar sziget is, tárgyai és rendszere egy sajátos brazil-magyar keverék. Ezt a témát a São Paulo-i Kunsthalléban rendezett kiállításom dolgozta fel.⁵ Kísérleti kiállítás volt, sok fotó, rajz és írás futott végig egy U alakú falon a házról: olyan volt, mint egy antropológiai jegyzet, de nagyon személyes hangvételen. Utólag jöttem csak rá, hogy ez a kiállítás lett aztán a belépőm a São Paulo-i művészeti szcénába, és ugyanakkor a magyar közösség is megértette, hogy miért érdekel engem az ő világuk.

GF: Az egyik legizgalmasabb, folyamatban lévő projektet a Turma,⁶ egy zömmel 1956-ban Brazíliába emigrált magyar közösséggel foglalkozik. A magyar közösség a Laborban illetve az Stúdió Galériában, az Ongoing h / Histories című kiállításon láthatott belőle részleteket? Hogy jött létre ez a mű és hol tart most?

ES: Miután az *Em Casa* megalapozta az ottlétemet, elkezdtem a *Turmára* koncentrálni. A turma azt jelenti portugálul, hogy csapat. Az emigráns kolónián belül van egy 70-75 év körüliekből álló társaság, ennek a tagjai hívják így magukat. Őket eredetileg a szüleim ismerték meg, amikor 1983-ban két évre kimentek dolgozni, noha tilos volt az emigránsokkal kapcsolatba lépni. Ez a számukra ismeretlen közösség családtagként fogadta be őket, ahogy most engem is. Velük csinálók egy folyamatban lévő, nagyon nehéz projektet, melyben ennek a közösségnek az erejét és a múlthoz, valamint a munkársághoz való viszonyát vizsgálom. Azért is nehéz ez a munka, mert ennyire közvetlenül még nem foglalkoztam emberekkel és az ő történeteikkel. Ami még kihívást jelent, az szintén a „csapat” fogalmából adódik. Amikor kettesben vagyok valamelyikükkel és interjút készítek, vagy felveszem, ahogy elénekelnek egy dalt vagy elszavalnak egy verset, akkor nagyon jól együtt tudunk működni. Viszont amikor egy csapatként, közösségként jelennek meg, akkor már nehezen tudok labdába rúgni, mert hirtelen megfordulnak a viszonyok: már ők irányítanak engem és nem én őket. Nagyon karizmatikus, karakteres, büszke és exhibicionista emberek – élmény velük időt tölteni! Az első videónak, amit velük, illetve róluk készítettem, a címe az, hogy *Egy portrékíséret* (2014-től). Megpróbálom többféle módon feldolgozni a témát: csoportképekbe állítani őket, majd egyenként is megszólaltatni a szereplőket. Az is lehet, hogy ez mindig egy folyamatos próbálkozás marad, ahogy az is, hogy miként tudnám őket rávenni arra, hogy játszanak újra egy-egy jelenetet a saját színházias múltjukból. Kollázs-tervekként már léteznek ezek a jelenetek. Az éneklés és a szavalás az nagyon az övék, tényleg a hétköznapiak része. A szindarabok viszont az elmúlt fiatalságot és az „aranykort” idézik. Láthatólag fájdalmas nekik ezeket a szövegeket újra mondani, mivel konkrétan azt az időszakot idézi meg, ami elmúlt. Főleg emiatt szeretnék visszamenni még egy időre Brazíliába, hogy ezen az anyagon tovább tudjak dolgozni.

GF: Más munkádra is jellemző ez a fajta lezáratlanság, a folyamatos alakulás illetve a múlt és jelen viszonyának a vizsgálata?

ES: Van egy hasonló projekt, az *M albuma* (2009-től),⁸ ami szintén egy közösséggel, a saját baráti társasággal foglalkozik, és így talán ez is valahol a fiatalsághoz kötődik. Ez volt a diplomamunkám és számomra nagyon fontos volt, mert valójában akkor éreztem meg először a teremtés erejét: azt, hogy én a fotón keresztül nemcsak dokumentálok vagy feldolgozok, hanem létrehozok valamit. Ez az „album” – illetve ennek a mai napig tartó folyamatos bővítése – keretet ad a baráti társaság életének, a közösen eltöltött életszakaszoknak. Eszembe jutott, hogy az Alinka házáról készült kiállításon Barna, Alinka unokatestvére, aki szintén a házhoz „tartozik” és több képen is szerepel, azt mondta a megnyitón,

4 Sári Ember: *Kikötő*. WARM São Paulo, 2015. április 7 – május 16., <http://warmsaopaulo.com/sari-ember-kikoto>

5 Sári Ember: *Em casa / At home*. Kunsthalle São Paulo, 2013. november 30 – december 26., <http://embersari.hu/em-casa-kunsthalle-sao-paulo>, http://kunsthalleSaoPaulo.hospedagemdesites.ws/wordpress/?page_id=1884

6 <http://embersari.hu/ensaio-para-um-retrato/>, <http://embersari.hu/egy-mondat-one-sentence/>

7 Ember Sári / Fátyol Viola: *Terepmunka*. Labor, Budapest, 2014. február 10 – 21. <http://labor.c3.hu/terepmunka>, *Ongoing h / Histories*. Stúdió Galéria, Budapest, 2016. március 9 – március 26., <http://ongoinghistories-fkse.tumblr.com/>

8 <http://embersari.hu/album-for-m>

EMBER SÁRI
Alinka újsággal, 2013, 40 x 40 cm, C-print

EMBER SÁRI
Egy portrékíséret No. 1, 2014, papír, kollázs, 16 x 21 cm

EMBER SÁRI
Egy mondat, 2015, videó, 10:00, filmstill

A gyűrűk mennek, az ujjak maradnak, 2016, Budapest, Múzeum körút. 19.

hogy „Sári, köszönöm a szerepemet”. Ez megmaradt bennem: lehet, hogy a fotó- vagy videóprojektjeimnek épp az a fontossága, hogy valamilyen szerepet adok az embereknek, és ha azt eltalálom, akkor ők abban jól érzik magukat, ki tudnak benne teljesedni. Lehet, hogy az *M albumát* is azért folytatom azóta is, hogy azt az aranykort, amit az egyetemi évek jelentettek, valahogyan fenntartsam. Talán ha újra és újra ilyen képeket csinállok, akkor nincs szakadás, folyamatosságot teremtek, és 30 év múlva se lesz melankolikusan fájdalmas, ha mondjuk, együtt ülünk egy folyó partján, de már más szerepeket játszunk. A brazil közösség esetében is ez érdekel, hiszen ők is fenntartják például az asztal körüli éneklés hagyományát, még akkor is, ha ez már nem mindig hat természetesnek.

☉ **GF:** *Miért jöttél végül haza?*

☉ **ES:** Braziliának is megvan a maga árnyoldala, például az egyik ilyen nehézség, ami miatt hazajöttem, az volt, hogy noha sok mindent elértem – részt vettem rezidenciákon, lett galériám – észrevettem, hogyha nem foglalkozom bizonyos ott népszerű témákkal, például az indiánokkal, a gyarmatosítással, a brazil kato-

A gyűrűk mennek, az ujjak maradnak, 2016, Budapest, Múzeum körút. 19.

naik diktatúrával, a transgender kérdéssel vagy a város társadalmi vetületeivel, akkor az ottani kurátori koncepciókba nehezen vagyok beilleszthető. Ezen kívül nagy a rivalizálás a szakmán belül, mivel nagyon erős a piac és abszolút egzisztenciális kérdés a karriered: a korunkbeliek, ha befutottak, előbb-utóbb valóban megélnék abból, hogy művészek. Egészen másfajta felállás ez, mint itthon. Ugyanakkor ez összességében olyan irányba változtatott meg, hogy komolyabban tudom venni azt, amit csinállok, ha látom, hogy ebből idővel meg is lehet élni és ez természetes, nem pedig egy „bűnös” dolog.

Jó döntés volt hazajönni. Nemcsak azért, mert két év alatt kicsit el is fáradtam ebben a 15 milliós metropoliszban, hanem mert ezután itthon is másképpen tudom látni a közeget és remélem, hogy a közeg is máshogy lát majd engem. Sok inspiráló dolog történt: az egyik a Múzeum körüti kiállítás, a másik pedig az, hogy megkaptam a Derkovits-ösztöndíjat – ez is nyitás a képzőművészet felé – és végül, de nem utolsósorban az, hogy itthon is elkezdtem együtt dolgozni egy kereskedelmi galériával, a Molnár Ani Galériával. Idén áprilisban voltunk az *Art Brussels-en*,⁹ ami egy nagyon jó és ráadásul sikeres élmény volt, a nemzetközi vásárok világa egy izgalmas és jórészt új terep számomra.

☉ **GF:** *Idén februárban nagy sikert aratott a Múzeum körüti lakásban megrendezett A gyűrűk mennek, az ujjak maradnak című kiállításod.¹⁰ Mi a lakás története, hogyan kezdte el itt, először Szalon” néven, programokat szervezni?*

☉ **ES:** Ezt a Múzeum körüti, nagypolgári lakást a nagypapám bérelte ki 1943-ban rendelőknek. Sok ember vett részt a lakás „egyben tartásában”, de a kulcsszereplő mégis a nagymamám volt. Kicsit az ő helyét vettem át, amikor 2010-ben elkezdtük a Szalont. Ez azt jelentette, hogy három éven át megnyitottuk a lakás ajtaját: azon kívül, hogy négyen ott is laktunk, volt egy közösségi dolgozószoba és programokat, főleg koncerteket szerveztünk. RUBIK ERNŐ barátom kezdett improkát rendezni és ebből a kapcsolatrendszerből mindig jelentkezett valaki. Ami az egész bájját és egyben a nehézségét adta az az volt, hogy ez tulajdonilag nem

9 <https://www.artsy.net/art-brussels-2016/browse/artist/sari-ember>

10 *Sári Ember: A gyűrűk mennek, az ujjak maradnak / The rings go, the fingers stay.* V. Múzeum körút 19. Budapest, 2016. január 1 – február 27., <http://artportal.hu/magazin/kortars/egy-lakas-a-koruton-bejaras-ember-sarival>, <http://embersari.hu/the-rings-go-the-fingers-stay/>

11 http://www.artmagazin.hu/artmagazin_hirek/egy-sajat_hely_4_resz_muzeum_szalon.1995.html?pageid=81

„De én csak félig álmodva élem a világot”

Beszámoló a *Határvalóság** című kiállításról

a saját terünk volt: a lakás önkormányzati, a bútorok meg egy elosztatlan örökség része voltak. Használtuk éppen akkor, laktunk benne, de nem tudtuk, hogy meddig. Összességében ez engem nagyon nyomasztott, a lakás múltjával együtt. Az azonban már akkor is érdekelt, hogy meddig jelenti ugyanazt ez a lakás? Ha más bútorok kerülnének bele és mások használnák, vajon mennyiben változna a jelentése? Végül megvehettük a lakást az önkormányzattól és bérlőt kerestünk hozzá. Ez egyben a Szalon időszakának végét is jelentette.

GF: *Hogyan vetődött fel a kiállítás ötlete, és miért döntöttetek amellett, hogy újra csináltok itt valamit?*

ES: Amikor 2015-ben hazatértem, eljött velem a barátom BRUNO BAPTISTELLI is, aki szintén képzőművész. A lakás akkor üresen állt és Bruno rögtön azt mondta, hogy itt kell valamit csinálni. Én pedig minden alkalommal ellenálltam, amikor ezt említette. Hogy nem érti, hogy én São Pauló-ig menekültem ebből a 300 m²-ből. Aztán volt egy pont, amikor rájöttem, hogy mennyire igaz van, és hülye lennék, ha nem csinálnánk itt egy kiállítást. A tárlatvezetést is mindig ezzel kezdtem, hogy nagy felismerés volt számomra ezzel a lakással kapcsolatban az, hogy ameddig a nagypapám 1943 és 1956 között itt élt, addig ez a tér egy működő rendszer volt. Miután ő meghalt, ez a rendszer felborult és érvényét veszítette: a rendelőt, ahol dolgozott, kiadták, a személyzetet elküldték és a lakás fenntartása érdekében a családom többi tagja a bútorok egy részét és a lakás főbb kincseit is eladta. Attól kezdve nem a lakás szolgálta az ott lakókat, hanem ők szolgálták a lakást. Én pedig ugyanebbe a szituációba mentem bele a Szalon kapcsán: többemagammal szolgáltuk a lakást és a talán túlértékelt múltat. Azt néztük, hogy mi az, ami nagyobb változtatás nélkül adja magát, mire nyitott a Szalon, nem pedig azt, hogy mi mit szeretnénk valójában csinálni. A koncert adta magát, a kiállítás pedig nem, noha engem már akkor is ez érdekelt a legjobban. Ennél a kiállításnál azt éreztem, hogy ez az ellentmondásos helyzet végre feloldódik: most a lakás tett nekem egy „szolgáltatást” és kvittet vagyunk.

GF: *Miből állt a kiállítás?*

ES: Brunoval közösen rendeztük ezt a kiállítást, melyen mindkettőnkől szerepeltek művek, illetve még egy kortárs művészt, KERESZTES ZSÓFIÁT, valamint HAKKEL MÁRTON építész hívtuk meg, és a lakásból elvitt tárgyakból és bútorokból válogattunk párat és vittünk vissza. A nagypolgári lakás három utcáfront szobájában rendeztük be a kiállítást, amelyen klasszikusokat és amatőröket, talált és műtárgyakat egyaránt szerepeltettünk. Bemutattuk azt a videót is, amit apám csinált a nagymamával 1994-ben, amint körbevezeti a két fiát a lakásban és egyenként mesél az ott lévő tárgyakról, miközben egy nagyon furcsa viszony rajzolódik ki közte és a tárgyak, valamint a lakás között. Bizonyos szempontból ennek az általa fenntartott „installációnak” és sajátos berendezésnek – ami egy elmúlt kort próbált konzerválni – állított emléket ez a kiállítás és ezt is zárta le nagyon határozottan.

GF: *Milyen volt a fogadtatása a tárlatnak?*

ES: Nagyon sok időt töltöttem a kiállításon, így elég hamar világossá vált, hogy sokan csak a lakás miatt jöttek, nem értették, miért is van itt kiállítás. Mások viszont teljesen megnyíltak és elképesztő, ehhez hasonló családi történeteket meséltek. Ez egy 19. század végi, nagypolgári lakás, így eredendően a múlt századi társadalmi berendezkedés felső rétegének életét és értékrendjét idézi meg, ugyanakkor a kiállítás általában is, bármilyen örökség súlyáról és annak felszámolásáról is szólt. Érdekes volt számomra, hogy bár nagyon absztrakt, jelzésszerű módon dolgoztuk fel ezeket a témákat, mégis sokféle embert meg tudtak érinteni, párbeszédre indították a látogatókat. Persze volt, aki elkezdett veszekedni velem, hogy ezt nagyon meg fogom bánni, ha felnövök! Talán. Lehet, hogy most átesem a ló másik oldalára, és ez egyfajta modernista „rombolás” volt, valamiféle tabula rasa megteremtése. Mindenesetre valóban tanulságos folyamatnak tartom és nem számítottam arra, hogy ilyen látogatottsága lesz a kiállításnak: végül közel 700 ember látta. Mondhatni, hogy múzeummá vált. Furcsa véletlen, hogy a valódi cím is erre rímel: a Múzeum körút 19. szám alatt egy 19. századi „házi múzeumot” láthattunk.

GF: *Tervezel még ehhez hasonló együttműködéseket?*

ES: Igen, Brunoval szeretnénk folytatni ezt az irányt, és kiállításokat rendezni, lehetőleg használaton kívüli terekben. Az lett a nevünk hogy CHANGE-CHANGE,¹² ami egyrészt Bruno élményére utal, aki külföldiként Budapesten időnként pénzváltót keres, valamint magára a változásra, ami a Múzeum körüli projektnél is az egyik hívószó volt. A következő kiállításunk ebben a sorban, amely nemrég zárt, DANIEL LIE¹³ brazil barátunké volt, egy városi foghíjtelken.¹⁴

¹² <http://www.change-change.hu/>

¹³ <http://cargocollective.com/liedaniel>

¹⁴ *Até onde você pode descer? / How low can you go? / Meddig lehet lemenni? XII.* Csillagvölgyi út 2. Budapest, 2016. július 7–28., http://www.ikon.hu/artroll/index?search=e_id&search_string=12411

Május végén nyílt a *Határvalóság*, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Média Intézet hallgatóinak csoportos pop-up kiállítása a L'Art Open Studios – LAOS Múteremház és kiállítóterben.¹ A tárlat kurátora FÁBIÁN NOÉMI volt, a kiállítók Demecs Fanni, Diósi Máté, Dublec Dániel, Gáspár Dániel, Horváth Réka, Horváth Viktor, Kustos Nikolett, Lados Dávid, Laczkovich Virág, Szatmári Sára, Nagy Rozália, Róth Barnabás, Schmal Fülöp, Tasi Gábor, Tőkés Márton és Urbán Jonatán voltak. A tárlat a MOME Média Intézet alapszakjain teljesítendő *Vizuális Stúdiumok Múterme* és a *Látványtan* kurzusok keretében készült hallgatói munkákból válogatott, s egyben áttekintést nyújtott a fotográfusok, média designerek és grafikusok legújabb, fiatal generációjának munkásságáról és alkotói attitűdjéről.

Az említett kurzusok témái, feladatai alapvetően kontemplatív jellegűek, az „én”, a világ, illetve a kettő kapcsolatának vizsgálatát, értelmezését állítják a középpontba: az ember első és örök kérdéseivel foglalkoznak. Az alkotások egy csoportja az „én” értelmezését állítja a középpontba az emlékeink összessége mentén: az emlékezés és felejtés vizuális megjelenítésére, a múlt újraélésére vagy megváltoztatására, illetve átalakítására tesznek kísérletet. Az önelemzés, az öndefiníció mint én-kettőzés, illetve az én-csere és az alteregó is megjelenik a kiállított munkákon, melyek a külvilág és a belső én, a kifelé mutatott viselkedés és a megélt helyzet ellentétpárjaira, az emberi kapcsolatokra reflektálnak. Olyan személyes, belső képek ezek, melyekben a valóság normái felülíródnak, megkérdőjeleződnek, ébrenlét és álom, evilág és túlvilág határai feloldódnak: a szokatlan vagy a transzcendens jelenségek ábrázolása kerül előtérbe.

A pszichés folyamatok, érzelmi vagy szellemi állapotok kivetüléseként, a természeti erők metaforaként való használata több alkotáson is megjelenik. A transzcendencia, csoda, evilági és másvilági létezés kérdéseit felvető, vagy megválaszolni próbáló alkotások közé sorolható – a tüzelt mint bibliai szimbólummal foglalkozó – KUSTOS NIKOLETT fotója: a lángoló víz elsőre paradoxonnak tűnő motívuma megállásra készíti a nézőt. SCHMAL FÜLÖP alkotásán a világ egy ismeretlen szeletére, egy másik dimenzióra való őszinte rácsodálkozás jelenik meg. Felmerül a kérdés: vajon sikerülhet-e belépni ebbe a világba, és ha igen, akkor vajon mi történik ott? URBÁN JONATÁN fotóinak központi motívuma az emberi kéz, mely mint híd jelenik meg: az alkotás, az érintés során összeköti a szellemit a fizikaival, a belsőt a külvilággal, az ismert az ismeretlennel. A NAGY ROZÁLIA videóján feltűnő olykor egymásnak ütköző vagy megbicsakló, de folyamatosan mozgó, egységet alkotó bűgöcsigák szürrealitására, csodaszerűségére éppen egy hétköznapi elem, a külső szemlélő – biztonsági őr – meglepzettsége ébreszti rá a nézőt.

¹ *HATÁRVALÓSÁG – A MOME hallgatóinak csoportos kiállítása.* L'Art Open Studios – LAOS Múteremház és kiállítóter, Budapest, 2016. május 27., <http://www.openstudios.hu/hatarvalosag/>

* Az idézet Gulácsy Lajostól származik. A kiállítást – a participatív elméletek szellemében – egy játékkal nyitottam meg: az egyes alkotásokról külön nem beszéltem, hanem szépirodalomból kölcsönözött idézetekkel láttam el a közönséget, hogy párosítsák azokat az alkotásokhoz.